Kulturális Szemle - 2014. I. évfolyam, 2. szám - Hazai tudományos műhely

Márkus Edina: Közművelődés és felnőttképzés a statisztikák tükrében

Absztrakt: A közművelődés feladatai között a képzési, felnőttképzési terület mindig megjelenik, akár a téma hazai szakirodalmi forrásait, akár a jogi vonatkozásait vizsgáljuk. A közművelődés és felnőttképzés viszonyáról több esetben volt komoly eszmecsere a hazai szakmai közéletben. 2000-ben a Felnőttképzés a közművelődésben tanulmánykötetben számos munka (Harangi 2000, Pordány 2000, Csoma – Lada 2000) foglalkozik a témával a fogalmi kérdéseken túl, az intézményes vonatkozások, a lehetséges fejlesztési irányok és szükségletek, valamint az egyes képzési területek (funkcionális analfabetizmus felszámolása, állampolgári képzés, környezeti nevelés, egészségfejlesztés, munka világára felkészítés) szerepe is megjelenik.

Abstract: In the study we analyzed data of cultural statistics. We present data on the educational activities of the institutions of community culture. We examine the development of training activities, in particular the general education. This is a quantitative approach. Through the analysis we can observe how institutions of community culture accomplished trainings, that were organized by themselves or by others, in recent years. The analysis estimates particularly the number of programs and the number of participants. The number of training groups, the number of students enrolled, the number of those completing training, the number of training sessions, the age distribution of the participants in the training, the characteristics of the training organized jointly by the cooperating partners are reviewed.

Háttér

A közművelődés feladatai között a képzési, felnőttképzési terület mindig megjelenik, akár a téma hazai szakirodalmi forrásait, akár a jogi vonatkozásait vizsgáljuk. A közművelődés és felnőttképzés viszonyáról több esetben volt komoly eszmecsere a hazai szakmai közéletben. 2000-ben a Felnőttképzés a közművelődésben tanulmánykötetben számos munka (Harangi 2000, Pordány 2000, Csoma – Lada 2000) foglalkozik a témával a fogalmi kérdéseken túl, az intézményes vonatkozások, a lehetséges fejlesztési irányok és szükségletek, valamint az egyes képzési területek (funkcionális analfabetizmus felszámolása, állampolgári képzés, környezeti nevelés, egészségfejlesztés, munka világára felkészítés) szerepe is megjelenik.

A felnőttképzési és közművelődés kapcsolatának vizsgálatakor felmerül problémaként a két terület igazgatási szempontból való elkülönülése, többek között Inkei (1997), Csoma (2008, 2009), Maróti (2009), Sz. Tóth (2013) munkáiban. Ahogyan Csoma 2009-es munkájában rámutat, a közoktatás magába foglal szakképzési funkciókat és intézményeket, a felsőoktatás jellegzetesen szakirányú képzést nyújt, a közoktatás, a szakképzés, valamint a felsőoktatás része a felnőttoktatásnak-képzésnek, illetve a felnőttoktatás-képzés része a közoktatásnak, a szakképzésnek és a felsőoktatásnak. A felnőttoktatásnak-képzésnek, mindezzel együtt, úgynevezett, nem-formális, valamint a hagyományos oktatási-képzési rendszereken kívüli, közművelődési változatai is vannak. (…) A probléma e téren - egyrészt - abban áll, hogy a közművelődés (szabadművelődés, majd népművelés) valamint a felnőttoktatás-felnőttképzés, történelmileg egymástól elválasztott funkció és-intézményrendszerként épült ki és működik. Ennek okai között rátalálhatunk arra a hivatalos szemléletre és arra a szakmai, valamint közvélekedésre, amely következetesen intézményekben és a műveltség átadandó tartalmában gondolkodott, gondolkodik, sohasem a tanulók, a művelődők személyében (Csoma, 2009: 219).

A közművelődés iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli felnőttképzéssel való viszonyáról egyaránt olvashatunk[1]. Azonban az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben betöltött szerepéről bővebb a szakirodalom, hisz tevékenységük jellegénél fogva ezen a területen tudnak megjelenni inkább a közművelődési intézmények.

Ha a közművelődés funkcióit tekintjük, akkor megállapíthatjuk, hogy több szerző (Inkei 1997, Harangi 2000, Pordány 2000, Mátyus 2006) kiemeli a képzési, felnőttképzési feladatát. B. Gelencsér a helyi közművelődés feladatait és funkcióit tekintve aközművelődésitevékenység legfontosabb feladatának a helyi szimbolikus, szociális, információs tőke hasznosítását, fejlesztését, őrzését és közismertté tételét tekinti.Véleménye szerint a közművelődési tevékenység átfogja az iskolarendszeren kívüli művelődési, képzési szórakozási, tájékoztatási, közösségi lehetőségeket, azokat szerves kapcsolatba épít(het)i a helyi társadalom életével, a kisebbségi, a nemzeti és az egyetemes kultúrával, így rendszer- és folyamatjellegű együttműködést jelent a mikro- és a makro-társadalom, valamint az egyetemes kultúra különböző szféráival. A közművelődési tevékenység a helyi társadalom kulturális szükségletei, önművelő, önképző, amatőr művészeti ambícióinak, társas kapcsolatigényének, közéleti, közösségi, szórakozási lehetőségeinek felismerését, szervező segítésének biztosítását, szakmai szolgálatát jelenti (B. Gelencsér 1996, B. Gelencsér 2011:336).

B. Gelencsér példákat hoz a helyi kultúra tevékenységi formáira, amelyek közül az egyik kifejezetten a képzéssel, felnőttképzéssel hozható összefüggésbe. Fontos tevékenységi formaként határozza meg a létkultúra fejlesztését szolgáló helyi közművelődési lehetőségeket. Ebbe tartozónak véli az iskolarendszeren kívüli, öntevékeny, önképző, szakképző tanfolyamok, életminőséget és életesélyt javító tanulási, felnőttoktatási lehetőségek megteremtését. Véleménye szerint ez a terület hozzájárulhat a helyi, a kistérségi, a régió lakosságának élet - és munkaképessége, megélhetési esélyeinek növeléséhezszakmai, át- és továbbképző lehetőségek, a mindennapi élet gazdaságosságát fejlesztő közhasznú, szakkörök, tanfolyamok, alkalmak, bemutatók, akciók szervezése, támogatása, az önismeretet, a mentális kultúrát fejlesztő tanfolyamok, körök szervezése, bemutatók, konzultációk, fórumok kínálata, a helyi népi iparművészeti tevékenység ösztönzése, el-, és megismertetése révén (B. Gelencsér 1996, B. Gelencsér 2011:337).

Koltaiék (2005) a felnőttképzés funkcionális-intézményrendszeri vizsgálatakor is kiemelik a közművelődési intézményeket, az általános kulturális felnőttoktatás kapcsán. A felnőttoktatás rendszerét három területre bontják: az általános felnőttoktatás, az iskolarendszerű felnőttoktatás, valamint a szakképzés és továbbképzés területére. Ebben az értelmezésben az általános felnőttoktatás az a terület, ahol mindazoknak a képességeknek és kompetenciáknak a kialakítása történik, melyek az általános életvezetéshez szükségesek. Értelemszerűen az informatikai és idegen-nyelvi képzés (ami azonban nem informatikusképzés, illetve nem nyelvtanári és tolmácsképzés). Az általános felnőttoktatásnak része az egészségügyi képzés is (ami azonban nem orvos, nővér, dietetikusképzés stb.) mely, mint önálló, egészségképzési terület a prevencióval foglalkozik. Ide tartozik a politikai képzés is, mely nem politikus-képzést, hanem az aktív állampolgári lét megéléséhez szükséges ismeretek illetve, a mindenkire vonatkozó állampolgári jogok és kötelességek szervezett elsajátítását jelenti. Jelentős, a hitélettel kapcsolatos felnőttoktatás – mely nem az egyházi szervezetek professzionális tagjainak a képzése, hanem- ami az emberek felekezethez való kötődése alapján működik, valamint az általános kulturális felnőttoktatás, mely a közművelődés kereteiben, intézményeiben folyó tanulási folyamatokat jelenti és olyan kultúraközvetítő intézményekben folyik, mint a művelődési ház, könyvtár és a múzeum (Koltai – Koltai, 2005: 75).). Koltainál későbbi munkáiban egy négyes csoportosítás is megjelenik, ebben az esetben a szakképzés és továbbképzés területét választja külön.

Ha a hazai jogi szabályozást tartalmi elemzésnek vetjük alá, akkor is megjelenik a közművelődés felnőttképzési vetülete. Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről a IV. rész II. fejezetében a „A helyi közművelődés **–** A települési önkormányzatok közművelődési feladatai” kapcsán a 76 §. a pontjában a közművelődési tevékenységek formái között említi az iskolarendszeren kívüli, öntevékeny, önképző, szakképző tanfolyamok, életminőséget és életesélyt javító tanulási, felnőttoktatási lehetőségek, népfőiskolák megteremtését. Valamint a IV. rész III. fejezet „A közművelődési szakmai szolgáltatás- A területi, fővárosi közművelődési szakmai szolgáltatás” 85. § (1) pontjában a területi szintű közművelődési szakmai szolgáltatás keretében ellátandó feladatok között is megjelenik a d) alpontban a felnőttképzés, a következőképpen: a területi szintű amatőr művészeti, népművészeti, hagyományőrző tevékenységek megőrzésének és fejlesztésének, a népi iparművészet, az élethosszig tartó tanulás, a tanórán kívüli nevelés, a felnőttképzés, az ismeretterjesztés, a közösségfejlesztés, a honismereti, helytörténeti kutatás, az anyanyelvápolás, a kulturális turizmus, a népfőiskolai mozgalom szakmai támogatása.

A 68/2013. (XII. 29.) a kormányzati funkciók, államháztartási szakfeladatok és szakágazatok osztályozási rendjéről NGM rendelet 1. számú mellékletében a Kulturális szolgáltatások részben számos ponton megjelenik a közművelődés, és kifejezetten a felnőttképzési vonatkozása is (a 082091 Közművelődés - közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése; 082092 Közművelődés - hagyományos közösségi kulturális értékek gondozása; 082093 Közművelődés - egész életre kiterjedő tanulás, amatőr művészetek; 082094 Közművelődés - kulturális alapú gazdaságfejlesztés). A rendelet 2. számú mellékletében a tartalmi meghatározásoknál a következő részletesebb leírás található a közművelődés – egész életre kiterjedő tanulás, amatőr művészetek feladata kapcsán: az öntevékeny, önképző tanfolyamok, életminőséget és életesélyt javító tanulási lehetőségek, népfőiskolák megteremtése, a tehetségfejlesztés, az ismeretszerző, az amatőr alkotó, művelődő közösségek tevékenységének elősegítése, alkotó művelődési közösségek, művészeti csoportok, körök, klubok, szabadegyetemek biztosítása.

Az elmúlt időszak közművelődés stratégiáiban is kiemelt szerepű a képzés, felnőttképzés, mint fontos közművelődési funkció. A közművelődési stratégia 2007-2013 öt szakterülete közül három „A közművelődési intézmények szocio-kulturális szolgáltatásainak fejlesztése (Építő közösségek I.)", „Az élethosszig tartó tanulás (LLL) szakterületei" és a „A kreativitás és önkifejezés alkotói és közösségei (Építő közösségek II.)" kifejezetten a közművelődés képzési szerepére koncentrált (Közművelődési Stratégia…, 2007). A 2012-es Magyar Közművelődés Szakpolitikai Koncepciója dokumentum önálló fejezetben foglalkozik a közművelődés és felnőttképzés kérdéskörével. A helyzetelemző részében a következőket olvashatjuk a közművelődési intézmények felnőttképző tevékenységéről: *„A közművelődési intézmények a formális, nem formális és informális tanulási alkalmak gazdagságát és számottevő sokaságát valósítják meg. Tevékenységükben a rendszeres művelődési formák – ezen belül a felnőtt lakosságnak szóló tanfolyamok, ismeretterjesztő elő adássorozatok – évtizedek óta nagy számban és figyelemre méltó tartalmi gazdagsággal vannak jelen. A statisztikai adatok és empirikus tapasztalatok igazolják, hogy az információnyújtás, tanácsadás területén szintén számottevő tapasztalat halmozódott fel ezekben az intézményekben."*(Cserép-Németh 2012: 12). Ezt a megállapítást a mi elemzésünk adatai is alátámasztják.

Az elmúlt években a közművelődési intézmények számára voltak lehetőségek a felnőttképzési tevékenységük fejlesztésére. A Társadalmi Megújulás Operatív Program következő beavatkozásainak keretében: A közművelődési rendszer atipikus, nem formális képzési szolgáltatásainak fejlesztése; A közgyűjtemények oktatási és képzési szerepének erősítése; A formális oktatási rendszer fejlesztése a nem formális és informális tanulási formákhoz való kapcsolódásának elősegítése érdekében; Az aktív állampolgárság erősítése a kompetenciafejlesztés eszközeivel (Társadalmi…, 2007). A fenti célok számos pályázat tartalmi elvárásaiban megjelentek[2]. Az ezeken a pályázatokon nyertes közművelődési és közgyűjteményi intézmények számára lehetővé vált a képzési tevékenységhez szükséges infrastruktúra, szervezeti háttér kialakítása és intenzívebb képzési tevékenység megvalósítása.

Ebben a tanulmányban a kulturális statisztikai adatok közművelődési intézményekre vonatkozó adatait elemezve kívánjuk bemutatni az intézmények képzési tevékenységét. Elsősorban a képzési tevékenység alakulását, azon belül is az általános képzéseket vizsgáljuk. Ez egy mennyiségi megközelítés. Az elemzés révén azt láthatjuk, hogy a közművelődési intézmények saját és mások által szervezett képzéseik milyen számban, résztvevői létszámmal valósultak meg az elmúlt években. A képzések csoportjainak számát, a beiratkozottak létszámát, a képzést befejezők számát, a képzési alkalmak számát, a képzéseken résztvevők életkori megoszlását, az együttműködő partnerrekkel közösen szervezett képzések jellemzőit tekintjük át.

Azért tartjuk fontosnak az áttekintést, mert a közművelődésben lévő felnőttképzési tevékenység nem teljes mértékben jelenik meg egyértelműen a felnőttképzési statisztikában. Ennek egyik oka az, hogy ezek a nonformális tanulási folyamatok gyakran nem akkreditált/engedélyezett képzések [3] keretében történnek.

Ha az adatokat nézzük, szélesebb értelemben a rendszeres művelődési formák, körök szakkörök adatai is a felnőttképzés körébe tartoznak, nonformális tanulási színterekként, azonban mi most csak a szűkebb értelemben vett képzésekre vonatkozó adatok alakulását tekintjük át, ezen belül is leginkább az általános képzésekre vonatkozó helyzet feltárására törekszünk. Az az előfeltevésünk, hogy a közművelődésben jelentős szerepe van az általános képzéseknek, hisz ezen a területen van hagyománya, tapasztalata, szakember háttere az intézményeknek és az intézmény látogatói is

ilyen irányú igényeikkel fordulnak ehhez az intézményrendszerhez. Ezt korábbi elméleti munkák (Csoma – Lada 2000, Harangi 2000, Mátyus 2006, B. Gelencsér 2011) és elemzések (Talata-Dudás 2009, 2010, 2011) is alátámasztják. Másik ok, hogy ez a terület a legkevésbé profitábilis, így nem is vállalja fel a profitorientált szféra. Az már nehezebb kérdés, hogy az általános képzésen belül milyen típusú képzések vannak nagyobb számban és vajon miért éppen azok, változott-e a képzési típusok népszerűsége.

Nem előzmények nélküli a vizsgálódásunk, Talata-Dudásnak (2009, 2010, 2011) 2005-2008-as, 2006-2009-es és 2006-2010-es időszakra vonatkozóan is találhatunk elemzéseit. Ezek az elemzések azonban nem a képzésre fókuszálnak, hanem a közművelődési intézmények szervezeti hátterére, infrastruktúrájára és mindennemű tevékenységére.

Helyzet a statisztikák tükrében

A felnőttképzést tekintve Magyarországon többféle nyilvántartás rendelkezésünkre áll, az engedélyezési eljáráson átesett intézmények és engedélyezett felnőttképzési programok nyilvántartásán túl, az OSAP1665. számú felnőttképzési statisztika adatait, valamint a közművelődési és közgyűjteményi intézmények adatszolgáltatása révén összegyűjthető adatokat is figyelembe vehetjük.

Az OSAP 1665. számú felnőttképzési statisztika az iskolarendszeren kívüli képzések adatait[4] tartalmazza, a 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről és a 288/2009. (XII. 15.) Korm. rendelet az Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program adatgyűjtéseiről és adatátvételeiről jogszabályok alapján a bejelentési kötelezettség a felnőttképzést végző intézményre vonatkozik, a vizsgát /képzés befejezését/ követő 10. nap, a hatósági jellegű és a 25 óránál kevesebb képzési idejű felnőttképzések esetében évet követő 10. nap.

Az OSAP kulturális statisztikái, a közművelődési és közgyűjteményi intézmények adatszolgáltatása révén is van lehetőség információkhoz jutni. Az adatgyűjtés széleskörű, a 6. számú lábjegyzetben említett kódszámú adatlapokon, a közművelődés, a könyvtárak, a muzeális intézmények, a kiállítások, a levéltárak, a színházak, az állatkertek-vadasparkok-kultúrparkok, a szabadtéri játékok, a hangversenyek, a táncegyüttesek területéről vannak adatok[5]. Ha az egész életen át tartó tanulás a megszokott igen széles keretében a formális, nonformális és informális tanulást is beleértve értelmezzük, vitathatatlan, hogy mindegyik terület hozzájárul az ismeretek, készségek fejlesztéséhez, különösen nonformális és informális téren.

A közművelődési tevékenységre, annak is a nonformális és informális tanuláshoz kapcsolható területeire vonatkozóan találhatunk adatokat az egyes területekről a kulturális statisztikákban. Az 1. táblázatban összefoglaltuk, hogy mely területen, mely tevékenységekről vannak olyan adatok, amelyek illusztrálják, hogy a közművelődés és a közgyűjteményi terület jelentős mértékben járul hozzá a felnőttek fejlesztéséhez, ismereteinek gyarapításához. A táblázat soraiban az egyes OSAP adatlapok, oszlopaiban pedig az adatlapokon szereplő képzési jellegű tevékenységek vannak.

1. táblázat A kulturális statisztika felnőttképzési jellegű adatai
(Forrás: Kulturális statisztika adatlapjai (OSAP 1438, OSAP 1441, OSAP 1442, OSAP 1444, OSAP 1446) alapján)

1438 – Közművelődés [6]	**Alkotó művelődési közösségek - művészeti csoportok, népművészeti csoportok** közösségek száma, tagok éves átlagos száma korcsoportonként, foglaklozások száma, bemutatkozások száma	**Klubok, körök, szakkörök** csoportok száma, résztvevők száma, foglalkozások száma, foglalkozásokóraszáma	**Képzések – saját képzések** általános, nyelvi, szakmai, csoportok száma, beiratkozottak száma korcsoportonként, alkalmak száma, a képzések óraszáma, a képzést tárgyévben befejezők száma	**Képzések – együttműködő partnerrel** iskolarendszerű képzések (alap-, közép-, felsőfokú) iskolarendszeren kívüli képzések (szakmai, nyelvi, általános) csoportok száma, résztvevők száma korcsoportonként, alkalmak száma, a képzések óraszáma, a képzést tárgyévben befejezők száma	**Rendsze művelőd formák** csoportok közösség száma; résztvevő beiratkoz tagok szá foglalkoz száma
1441 – Állatkertek, vadasparkok, kultúrparkok	**Klubok, körök, szakkörök** csoportok száma, résztvevők száma összesen, foglalkozások száma összesen, foglalkozások óraszáma összesen	**Ismeretterjesztés** résztvevők száma, foglakozások, alkalmak száma, alkalmak összes óraszáma	**Kiállítások, műsorok, rendezvények** alkalmak száma	**Oktatás, képzés** iskolarendszerű képzések, iskolarendszeren kívüli képzések – csoportok száma, alkalmak száma, a képzések óraszáma, résztvevők száma	
1442 - Könyvtárak	**Szolgáltatások - Rendezvény** kiállítás; előadás, találkozó, könyvtári óra	**Rendezvények** kiállítások, egyéb rendezvények, rendezvények száma, résztvevők száma			

1444 – Muzeális intézmények	**Rendezvények és tárlatvezetések száma** tudományos rendezvények, előadások, rendezvények száma, résztvevők száma	**Múzeumi rendezvények** iskolai oktatást segítő foglalkozások, szabadidős gyermek- és felnőtt foglalkozások, rendezvények száma, résztvevők száma	
1446 – Levéltári intézmények	**Kiállítások rendezése** önállóan, más intézménnyel, esetek száma, látogatók száma	**Levéltár-látogatás** esetek száma, látogatók száma	**Iskolai szakköri foglalkozások, levéltári órák** esetek száma, látogatók száma

Ha az egyes területek adatszolgáltatáshoz használt adatlapjait áttekintjük, akkor azt láthatjuk, hogy meglepő módon a közművelődési intézmények tevékenységének adatgyűjtése mellett az állatkertek, vadasparkok, kultúrparkok adatlapján vannak leginkább a közművelődési tevékenységre vonatkozóan kérdések és ezek révén adatok.

Ebben a munkánkban a1438 - Jelentés a közművelődési tevékenységet folytató szervezetek működéséről szóló adatgyűjtés adatainak elemzésére törekedtünk, elsősorban a közművelődési intézmények képzési-, felnőttképzési tevékenységére vonatkozó, fenti táblázatban is jelzett adatsorok vizsgálatával foglakoztunk, kiemelten a saját és együttműködő partnerrel végzett képzések elmúlt négy évről (2010-2013) rendelkezésre álló adataival. Azért az elmúlt 4 év adatait vizsgáljuk, mert ebben az időszakban már egységesek az oktatásra, képzésre vonatkozó kérdések, 2009-ben és korábban a saját képzésekre nem ilyen formában kérdeztek rá az adatlapon[7].

Ha a közművelődési intézmények által folytatott saját képzések csoportjainak számát tekintjük (1. ábra) az adatok 2010 és 2013 között évenként hol csökkenést, hol emelkedést mutatnak. Különösen 2011 és 2012 között figyelhető meg nagyarányú visszaesés.

1. ábra A közművelődési intézmények által folytatott saját képzések csoportjainak 2010 és 2013 között (Forrás: kultstat.emmi.gov.hu)

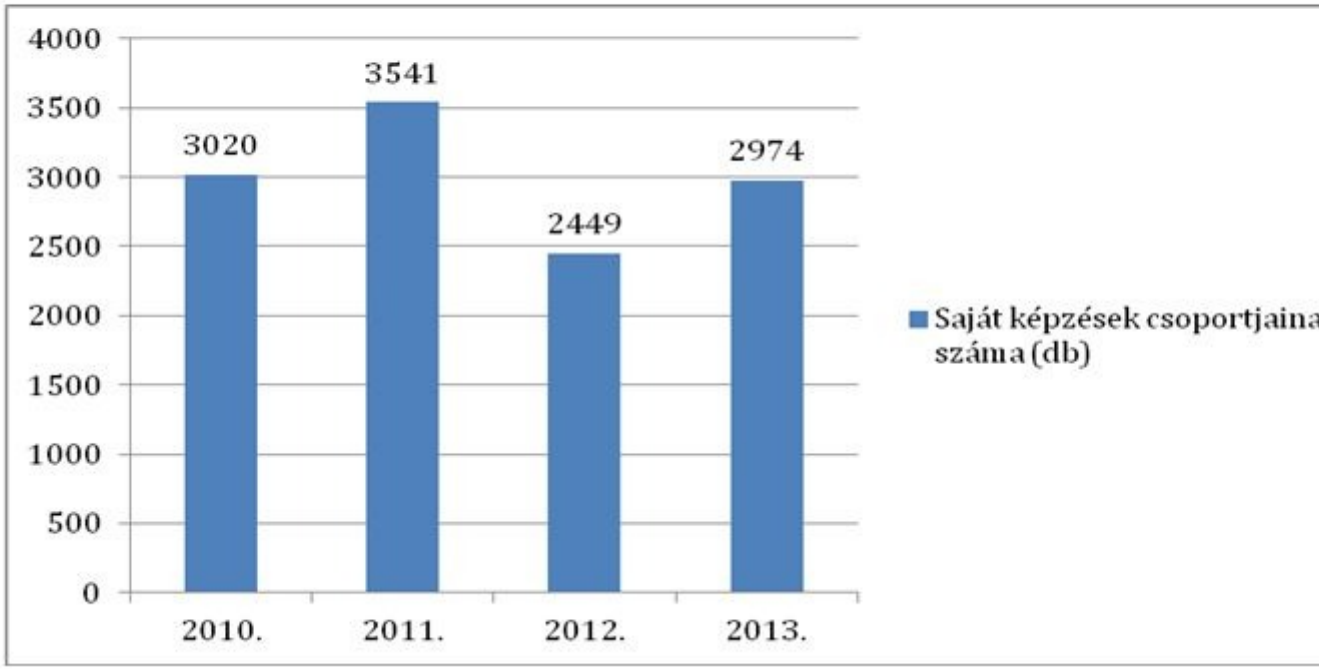

Ha azt vizsgáljuk, hogy általános, szakmai vagy nyelvi képzések-e a meghatározóak a közművelődési intézmények saját képzései között, akkor azt láthatjuk (2. ábra), hogy egyértelműen az általános képzések vannak legnagyobb számban. A csoportok számának alakulásában éves szinten nem láthatunk nagy különbségeket, ha a képzési cél szerint nézzük, ugyanúgy csökkenés (kivéve a nyelvi képzéseket 2010 és 2011-ben), majd emelkedés figyelhető meg.

2. ábra A közművelődési intézmények által folytatott saját képzések csoport
zési típusonként(db) 2010 és 2013 között (Forrás: kultstat.emmi.

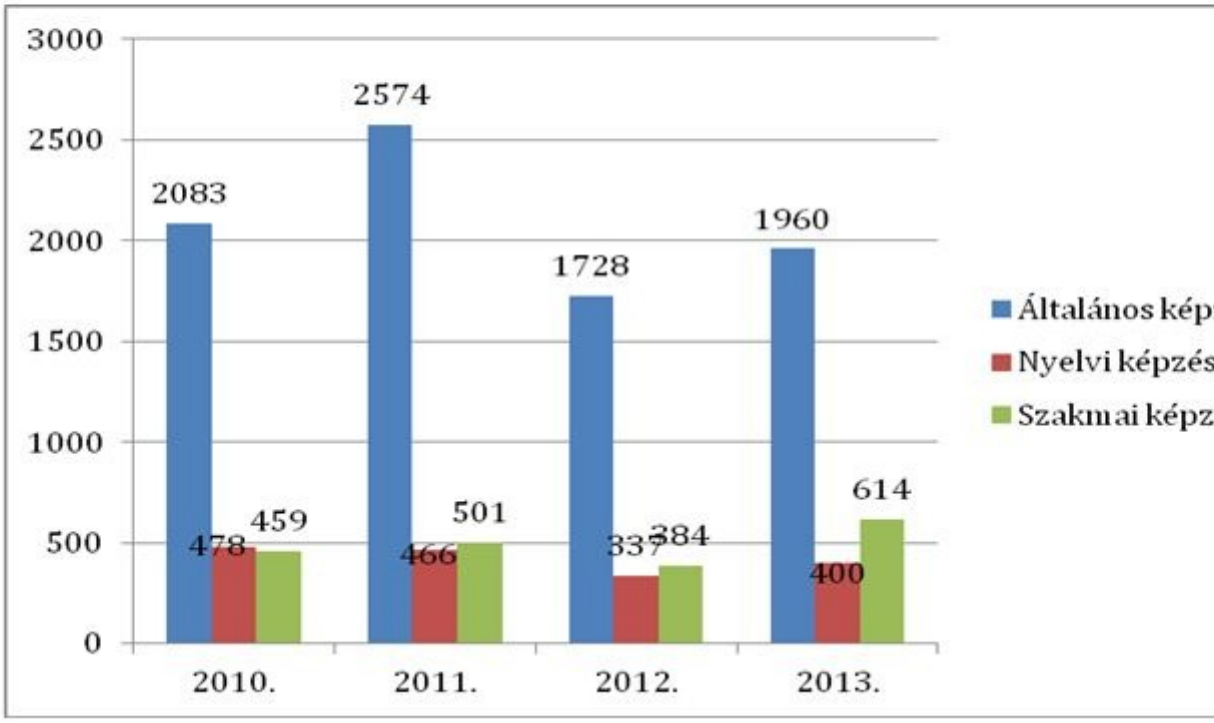

Ha a képzést befejezők számának az alakulását tekintjük, akkor ez a csoportok számának alakulásához igazodik. Ugyanis ahogyan a 3. ábrán is láthatjuk, a képzést befejezők száma évenként jelentős változást mutat, hol jelentős csökkenés, hol jelentős növekedés figyelhető meg. A változások követik a képzési csoportok számának változásait (1. ábra). De azért azt is megfigyelhetjük, hogy 2011 és 2013 viszonylatában, hogy 2013-ban kevesebb képzési csoportban, de nagyobb létszámban fejezik be a képzést a közművelődési intézmények saját képzésein résztvevők.

Ha a saját képzésben beiratkozott résztvevők számát összevetjük a képzést a tárgyévben befejezők számával, akkor azt láthatjuk, hogy a 2010-es évben volt nagyobb mértékű lemorzsolódás, azután közel ugyanolyan számban estek ki a képzésekből a résztvevők.

4. ábra A közművelődési intézmények saját képzéseire beiratkozottak és a k száma 2010-2013 (Forrás: kultstat.emmi.gov.hu)

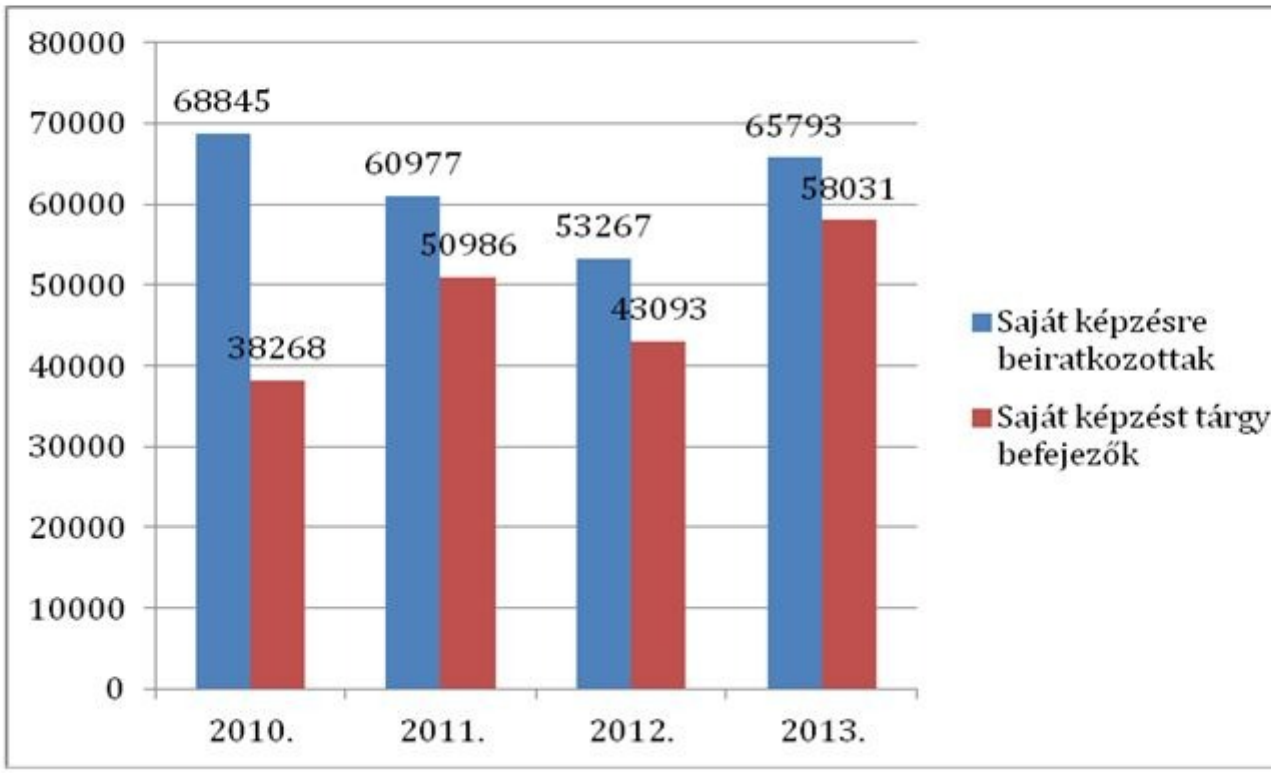

Ha az egyes képzéstípusokat nézzük (általános, szakmai, nyelvi), akkor, mint az 5. ábrán is látható, ahogyan a csoportok számának esetében is (2. ábra), hogy az általános képzést befejezők száma a legmagasabb és a képzést befejezők számának emelkedését is az általános képzéseken résztvevők, azokat befejezők létszámának emelkedése adja.

5. ábra A közművelődési intézmények által folytatott saját képzéseken a kép
létszáma (fő) képzési cél szerinti bontásban 2010 és 2013 között (F
kultstat.emmi.gov.hu)

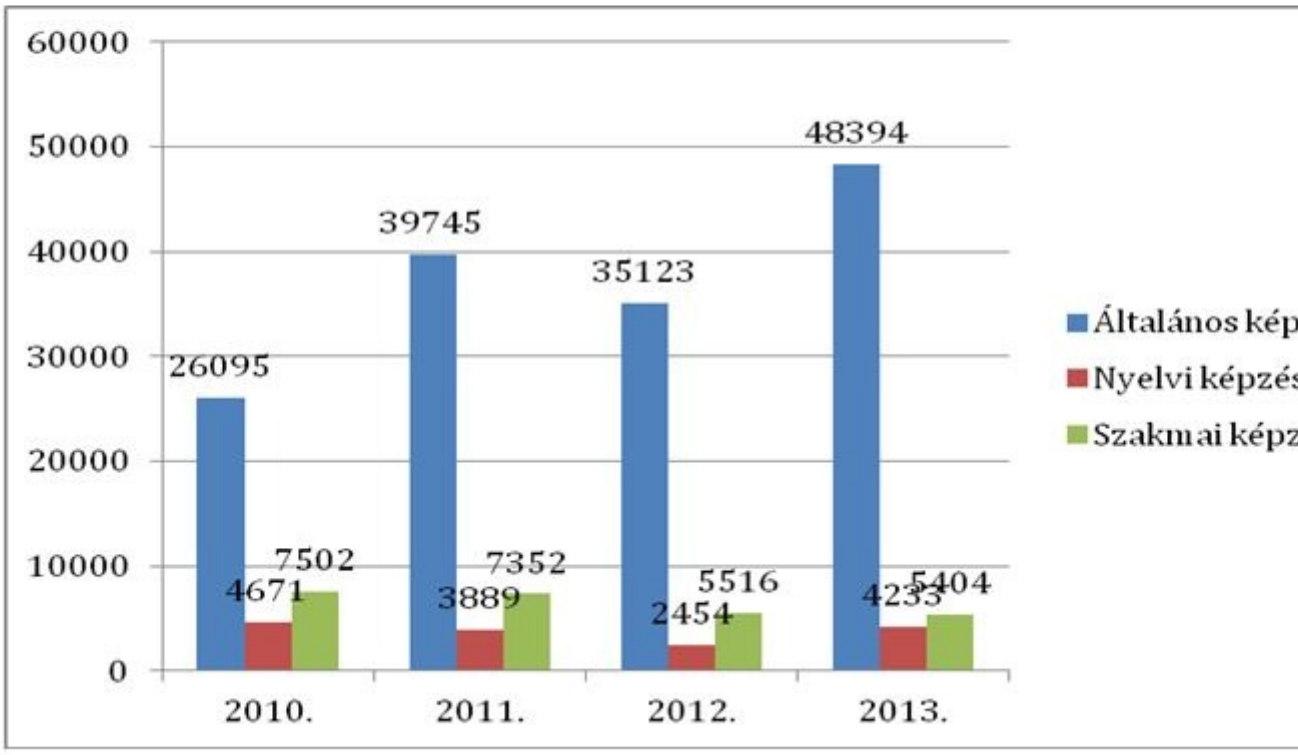

Ha megnézzük, hogy az általános képzésen belül milyen típusú képzések a legkeresettebbek (6. ábra), akkor azt láthatjuk, hogy a sport, erőnléti, rekreációs és a művészeti képzések a legnagyobb számban látogatottak.
6me

Image not found or type unknown

A saját képzési adatok nem csak a felnőttekre, hanem minden korosztályra vonatkoznak, így a képzésekre beiratkozottak korcsoportonkénti számának alakulását is érdemes megnézni, (ebben a kategóriában van csak korcsoportos bontás). Ahogyan a 2. táblázatban láthatjuk, jelentős változások a felnőtt korcsoportok tekintetében nem történtek. A közművelődési intézmények saját képzéseire 65 %-ban felnőttek iratkoztak be.

2. táblázat A közművelődési intézmények saját képzéseire beiratkozottak szá
portok szerint (Forrás: kultstat.emmi.gov.hu)

	2010	2011	2012	
15 év alatti	28591	20754	11140	
15-17 éves	5412	4186	4161	
18-29 éves	9423	8808	9787	
30-54 éves	16651	18048	19115	
55 év fölötti	8768	9181	9064	

Ha az együttműködő partnerrel végzett képzéseket tekintjük, egy olyan módszertani problémába ütközünk, hogy a saját képzésekről kért adatok és az együttműködő partnerrel közösen szervezett oktatásról, képzésről kért adatok nem teljesen összevethetők, mivel más metodikájúak. Míg a saját képzések esetében csak az iskolarendszeren kívüli képzések általános, nyelvi, szakmai csoportjai jelennek meg részletes bontásban (lásd 5. lábjegyzet), addig az együttműködő partnerrel közösen szervezett oktatás, képzés esetében az iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli képzések is megjelennek, azonban általánosabb kategóriákat használva. A saját képzések esetében van korcsoportos bontás, az együttműködésben szervezett képzések esetében nincs[8]. Így azt nem tudhatjuk meg, hogy az együttműködésben megvalósított általános és szakmai képzések milyen közvetlenebb céllal szerveződnek, milyen a résztvevők életkori megoszlása, azonban a csoportok és a résztvevők számát (a résztvevők száma és a képzést befejezők száma egyaránt megjelenik) megismerhetjük és összevethetjük. A 7. ábrán azt láthatjuk, hogy a saját és együttműködő partnerrel közösen szervezett képzéseket tárgyévben hányan fejezték be 2010 és 2013 között. Változó évenként a szám, de az együttműködésben megvalósuló képzéseken résztvevők, képzést befejezők száma minden esetben magasabb.

7. ábra A közművelődési intézmények saját képzéseit és együttműködő partn
szervezett képzéseit tárgyévben befejezők száma 2010-2013 (Forrás: kultsta

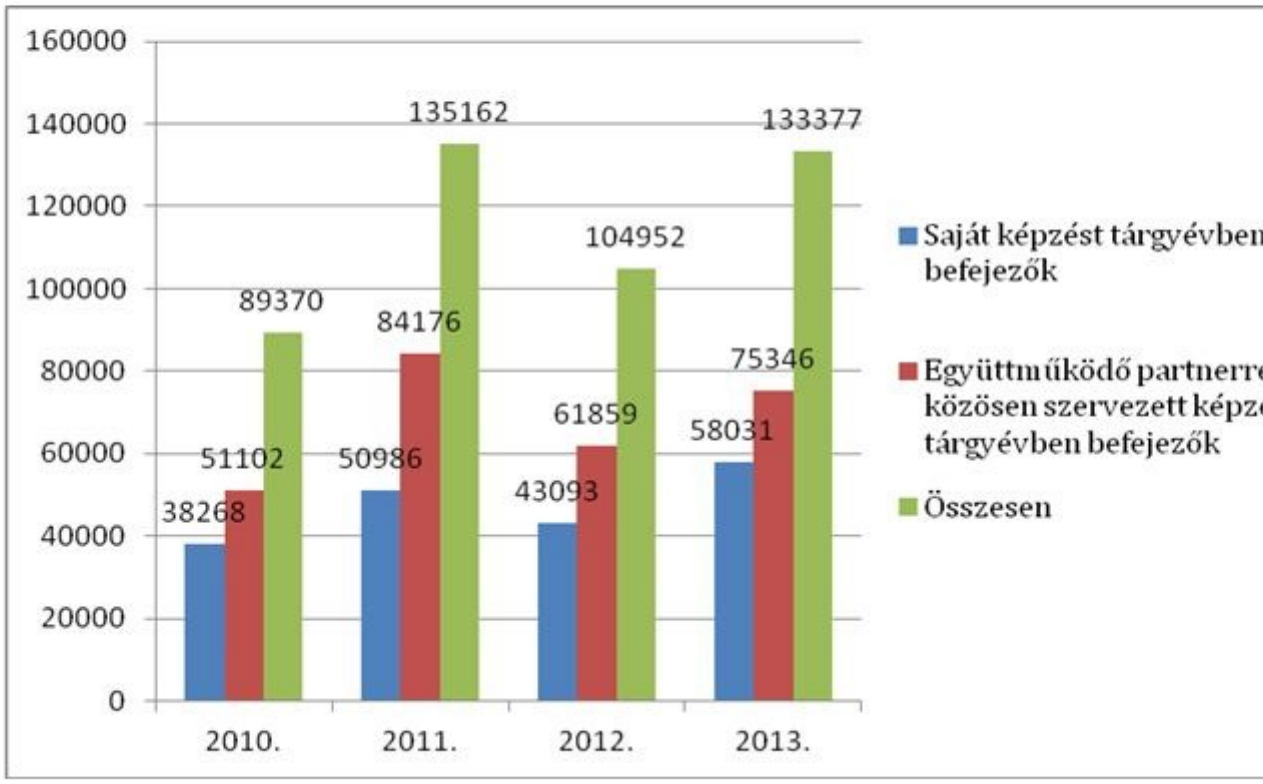

Ha a saját képzéseket és az együttműködő partnerrel szervezett képzéseket a képzési cél szempontjából (általános-szakmai-nyelvi) nézzük (8. ábra), más arányokat láthatunk. A saját képzések esetében megfigyelhető az általános képzések egyértelmű túlsúlya. Az együttműködő partnerrel szervezett képzések tekintetében kiegyenlített az egyes képzési célok szerint a helyzet, a 2011-es évet kivéve az általános, a szakmai és a nyelvi képzéseket befejezők száma ugyanolyan arányú. A közművelődési intézmények tehát önállóan leginkább általános képzéseket bonyolítanak, a szakmai képzések és nyelvi képzések esetében szívesen működnek együtt másokkal, valószínűleg azért, mert szükségük van szakismeretre, szakemberekre a képzés megszervezéséhez.

8me

Image not found or type unknown

Érdemes még kitérni a közművelődési intézmények által nyújtott felnőttképzési szolgáltatásokra. A 1438-as adatlap 19. táblájában a szolgáltatásokra vonatkozó adatok között szerepel a tanácsadás, információs szolgáltatás – felnőttképzéshez kapcsolódó szolgáltatások. A 2001. évi CI-es törvény által használt fogalom jelenik meg az adatlapokon, a 2013. évi LXXVII-es törvény már a felnőttképzést kiegészítő tevékenység elnevezést használja. A 2010-2013 közötti időszakban a közművelődési intézményekben jelentős számban vettek igénybe felnőttképzéshez kapcsolódó szolgáltatásokat (9. ábra). A négy évet tekintve a csökkenés ellenére azért mondhatjuk, hogy jelentős ez a szám, mert az intézményeknek nem ez a fő profilja. Ezeknek a szolgáltatásoknak egy része valószínűleg közvetlenül képzéshez kapcsolódott (előzetes tudásszintfelmérés, képzési

tanácsadás), de valószínűleg önállóan is jelent meg tanácsadás. A 2010-2011-es év magas igénybevevői száma valószínűleg az ebben az időszakban a közművelődési intézmények számára elérhető Európai Uniós pályázatokkal függhet össze, több olyan pályázat volt, amelynek keretében felnőttképzési szolgáltatásokat nyújthattak az intézmények. Amit még érdemes kiemelni, hogy a szolgáltatást igénybevevők számának csökkenése nem jár együtt a szolgáltatáshoz kapcsolódó alkalmak számának csökkenésével.

9me

Image not found or type unknown

Összegzés

A közművelődési intézményekben a közösségi művelődés, a művelődő közösségek munkája révén értékek, ismeretek átadása zajlik folyamatosan. Olyan hozzáadott érték ez a társadalom és az egyén számára is, amely nehezen mérhető, nem számosítható. A közművelődési intézményekben zajló képzéseken, előadásokon, előadássorozatokon, szakköri munkákban résztvevők sok-sok ismerettel gazdagodnak, számos területen fejlesztik képességeiket, de ezek általában nem végzettséget, oklevelet nyújtó alkalmak, képzések.

Ha csak a képzési tevékenységet tekintjük, elég komoly eltérések vannak évenként, érdemes lenne megvizsgálni, hogy ezeknek mi állhat a hátterében. Mivel a tendenciák hasonlóak, például ha a saját képzést és az együttműködésben szervezett képzéseket nézzük, lehet finanszírozási oka is.

Ha a képzési tevékenységet képzési cél szerint is nézzük, akkor megállapíthatjuk, hogy az általános célú képzés szempontjából nagyon fontos szerepe van a közművelődési intézményeknek. A saját képzések legnagyobb része ilyen típusú és ez azért fontos és hiánypótló, mert egyébként a felnőttképzési szektor igen szakképzés domináns. A közművelődési intézmények olyan felnőtt tanulói kört érnek el, amelyek nehezebben kapcsolódnak be képzésekbe, így az intézmények ilyen típusú tevékenységének fontos társadalmi integrációs szerepe van.

Felhasznált irodalom:

- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
- 68/2013. (XII. 29.) NGM rendelet a kormányzati funkciók, államháztartási szakfeladatok és szakágazatok osztályozási rendjéről
- B. Gelencsér Katalin (1996): A helyi közművelődés feladatai és funkciói. In: Szabó Károly (szerk.): Közművelődési tanulmányok. Pécs, JPT TKI – Magyar Honvédség Humán Főcsoportfőnökség Kulturális Főigazgatósága 261-290.
- B. Gelencsér Katalin (2011): A tudás, a megismerés és a társas megértés öröme – Művelődéstörténeti és közművelődés-elméleti tanulmányok. Budapest, Tinta Kiadó
- Cserép László – Németh János István (szerk.) (2012): A Magyar Közművelődés Szakpolitikai Koncepciója. Budapest, NEFMI
- Csoma Gyula - Lada László (2000): Funkcionális analfabetizmus, második esély, közművelődés. In: Harangi László – Pordány Sarolta (szerk.): Felnőttképzés a

közművelődésben. Budapest, Magyar Művelődési Intézet 51-65.
- Csoma Gyula (2008): Szempontok az egész életen át tartó tanuláshoz kapcsolódó oktatáspolitikai programok értékeléséhez. In: Benedek András – Lada László (szerk.): Tanulás életen át /TéT/ Magyarországon. Budapest, Tempus Közalapítvány 66-104.
- Csoma Gyula (2009): Hogyan változtak a felnőttek nevelésének és oktatásának kulcsfontosságú problématerületei? In: Csermely Péter (szerk.): Szárny és teher. A magyar oktatás helyzetének elemzése. Háttéranyag. Budapest 219-225.
- Harangi László (2000): A non-formális felnőttoktatás helyszínei és aktorai. In: Harangi László – Pordány Sarolta (szerk.): Felnőttképzés a közművelődésben. Budapest, Magyar Művelődési Intézet 9-34.
- Inkei Péter (1997): Közművelődés és felnőttképzés. Szín, 2. évf. 4. sz. 9-10.
- Koltai Dénes – Koltai Zsuzsa (2005): Felnőttoktatás és múzeumi képzés. Tudásmenedzsment, 1. sz. 75-83.
- Közművelődési Stratégia 2007-2013. (2007) Budapest, Oktatási és Kulturális Minisztérium Közművelődési Főosztály
- Maróti Andor (2009): Létezik-e közművelődés. Tudásmenedzsment, 10 évf. 1. sz. 14-19.
- Mátyus Aliz (2006): Dr. Gelencsér Katalin a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Közművelődési Főosztályának képzési referense a képzésről. Szín, 11. évf. 3. sz. 1-5.
- Pordány Sarolta (2000): Fejlesztési irányok és szükségletek az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben. In: Harangi László – Pordány Sarolta (szerk.): Felnőttképzés a közművelődésben. Budapest, Magyar Művelődési Intézet 35-50.
- Sz. Tóth János (2013): Élethosszig tartó tanulás – feléből-harmadából. Művelődés – Népfőiskola – Társadalom, 20. évf. 2. sz. 2-4.
- Talata-Dudás Katalin (2009): A közművelődés helyzetének alakulása a 2005-ös / 2008-as közművelődési statisztika tükrében. Szín, 2009. 14. évf.5. sz. 4-43.
- Talata-Dudás Katalin (2010): A közművelődés helyzete a 2006-2009-es közművelődési statisztika adatai alapján. Szín, 15. évf. 5. sz. 4-62.
- Talata-Dudás Katalin (2011): A közművelődés helyzete a 2006-2010-es közművelődési statisztika adatai alapján. Szín, 16. évf. 5. sz. 4-28.
- Társadalmi Megújulás Operatív Program 2007-2013 (2007) Magyar Köztársaság Kormánya

Jegyzetek

[1] Igaz inkább a 90-es évek második felében és a 2000-es évek elején volt meghatározóbb téma a közművelődés és felnőttképzés viszonya, a közművelődés képzési, felnőttképzési funkciói a közművelődést érintő szakirodalomban.

[2] Többek között: Nevelési-oktatási intézmények tanórai, tanórán kívüli és szabadidős tevékenységeinek támogatása (TÁMOP-3.2.11/10/1.); Program a közművelődési intézményrendszer felnőttképzési kapacitásának bővítésére (TÁMOP-3.2.3/08/1.); A közművelődés a nem formális és informális tanulás szolgálatában (TÁMOP-3.2.3/08/2.); Építő közösségek, közművelődési intézmények az élethosszig tartó tanulásért (TÁMOP-3.2.3./09/1.); Építő közösségek - közművelődési intézmények az egész életen át tartó tanulásért 2. kör: A közművelődés a nem formális és informális tanulás szolgálatában (konvergencia) (TÁMOP-3.2.3/09/2.); Tudásdepó-Expressz - A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében (TÁMOP-3.2.4/08/1.); Tudásdepó-Expressz - A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében -

Országos elektronikus szolgáltatások bővítése, fejlesztése (TÁMOP-3.2.4/08/2); Tudásdepó-Expressz- A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében (TÁMOP-3.2.4-09/1.); Múzeumok Mindenkinek" Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése (TÁMOP-3.2.8/08/B.); Múzeumok Mindenkinek Program - Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése (TÁMOP-3.2.8/10/B.). Többek között: Nevelési-oktatási intézmények tanórai, tanórán kívüli és szabadidős tevékenységeinek támogatása (TÁMOP-3.2.11/10/1.); Program a közművelődési intézményrendszer felnőttképzési kapacitásának bővítésére (TÁMOP-3.2.3/08/1.); A közművelődés a nem formális és informális tanulás szolgálatában (TÁMOP-3.2.3/08/2.); Építő közösségek, közművelődési intézmények az élethosszig tartó tanulásért (TÁMOP-3.2.3./09/1.); Építő közösségek - közművelődési intézmények az egész életen át tartó tanulásért 2. kör: A közművelődés a nem formális és informális tanulás szolgálatában (konvergencia) (TÁMOP-3.2.3/09/2.); Tudásdepó-Expressz - A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében (TÁMOP-3.2.4/08/1.); Tudásdepó-Expressz - A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében - Országos elektronikus szolgáltatások bővítése, fejlesztése (TÁMOP-3.2.4/08/2); Tudásdepó-Expressz- A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében (TÁMOP-3.2.4-09/1.); Múzeumok Mindenkinek" Program – Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése (TÁMOP-3.2.8/08/B.); Múzeumok Mindenkinek Program - Múzeumok oktatási-képzési szerepének erősítése (TÁMOP-3.2.8/10/B.).

[3] 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről szerint a nyilvántartás a felnőttképzést végző intézmények számára kötelező volt, az intézményi és programakkreditáció választható. Az akkreditáció elnyerése, a magasabb minőségi követelményeknek való megfelelés előnye mellett a támogatott képzések, pályázatokhoz kapcsolódó képzések esetében és az adómentesség miatt is hasznos volt. A 2013. szeptember 1-től hatályos 2013. év LXXVII. törvény a felnőttképzésről új helyzetet teremtett, a nyilvántartás szerepét az engedélyeztetési eljárás, a képzési programok akkreditációjáét a programkövetelmények nyilvántartásába való bekerülés vette át.

[4]Az adatok a képzések következő jellemzőire vonatkoznak: a képzés jellege, óraszáma, ideje, formája, típusa, a képesítéssel betölthető munkakör foglalkozási csoport (FEOR-) kódja, a képzés megkezdéséhez megkívánt legalacsonyabb befejezett iskolai végzettség, elméleti-gyakorlati képzés helye, részvételi díj, a képzésbe beiratkozottak részvételi díjának költségviselői, vizsgaszervező intézmény, OKJ képzésbe beiratkozottak száma, képzésben résztvevők munkaerőpiaci státusza, a képzésben résztvevők csoportjai (korcsoport, iskolai végzettség).

[5] 1438 OSAP Jelentés a tárgyévben folytatott közművelődési tevékenységről, OSAP 1441 Jelentés a magyarországi állatkertek, vadasparkok és kultúrparkok tevékenységéről, OSAP 1442 Könyvtárak, OSAP 1444 Muzeális intézmények, OSAP 1446 Levéltári intézmények, OSAP 1447 Színházak (opera), OSAP 1449 Szabadtéri játékok, OSAP 1451 Jelentés a hangversenyekről, OSAP 2179 Jelentés a táncegyüttesekről

[6] A közművelődési intézmények esetében vannak adatok a külső szervek tevékenységéről is, amelyben szerepelnek rendezvényekre és oktatás, képzésre (iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli bontásban) vonatkozó adatok is, azonban ezekben az esetekben terembérlet történik, tehát az érdemi tevékenységben az intézmény nem vesz részt, így ezeket az adatokat nem tüntettük fel a táblázatban.

[7]2010-től a saját képzéseket általános, szakmai és nyelvi bontásban, az egyes képzési típusokat tovább is elkülönítve kérdezik le az adatokat. Az általános képzésen belül felvételi előkészítő; művészeti; sport-erőnléti, rekreációs; természetgyógyászati-ezoterikus; személyiségfejlesztő; egészségvédelmi-mentálhigiénés; helytörténeti, honismereti; egyéb képzések. A szakmai képzésen belül OKJ-s szakképesítést adó közművelődési szakember I-II., népi kézműves és más szakmák és egyéb szakmai képzések. Míg 2010 előtt összefoglalóbb kategóriákban, OKJ-ban szereplő és egyéb képzésekre vonatkozóan gyűjtötték az adatokat.

[8] A kulturális statisztika adatlapjainak módosításakor érdemes megfontolni, hogy az oktatásra, képzésre vonatkozó kérdések hasonló szemléletűek, azonos kategóriájúak, így összevethetők legyenek.